

CASUS - Emiel Maliepaard

BISEKSUELE RUIMTE

OP AMSTERDAM PRIDE

Op 5 augustus 2017 vond er een belangrijke gebeurtenis plaats in de geschiedenis van de Amsterdam Pride en de Canal Parade: de eerste deelname van een Bi-boot. Deze Bi-boot betekent de eerste representatie van biseksuelen. Dit artikel levert een nieuwe visie op (bi)seksuele ruimte aan de hand van persoonlijke ervaringen van de auteur op de boot.

Oorsprong van Pride

Hoewel de naam overeenkomt met veel soortgelijke evenementen in andere landen moet benadrukt worden dat de *Amsterdam Pride* niet is gebaseerd op de Stonewall-rellen in de New Yorkse wijk Greenwich Village. Deze rellen vonden plaats op 28 juni 1969 toen de lokale politie de befaamde bar *Stonewall Inn* binnenvielen en de aanwezige gasten weerstand boden tegen de arrestatie van een groot aantal bezoekers. Er bestaan veel verhalen over deze gebeurtenissen, terwijl de precieze aanleiding van die rellen niet is gekend. De rellen duurden de hele nacht, met continue opstootjes tussen bezoekers en politie en doofden pas drie dagen later uit na opnieuw een nacht vol rellen. Deze rellen hebben een grote bijdrage geleverd aan de strijd voor meer rechten, herkenning en erkenning van niet-heteroseksuelen: lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en intersekse (LHBTI) personen.

Precies een jaar na de eerste rellen vond de eerste *Gay Pride parade* in New York plaats: een optocht tussen de 'homowijk' Greenwich Village en Central Park waarmee actief voor 'homorechten' gestreden werd. Dit bleek geen eenmalige protesttocht, maar vormde het begin van een jaarlijks terugkerend evenement: *Pride*. Geïnspireerd door deze optochten zijn er in vele andere steden in de Westerse wereld *Pride*-optochten ontstaan. Tegenwoordig zijn

dergelijke evenementen een mondiaal verschijnsel en vinden er ook in landen als Curaçao, Nepal, Zuid-Afrika en Zuid-Korea parades en protesten plaats. Hoewel de uitwerking van deze optochten zeer verschillend beoordeeld en beleefd wordt door deelnemers en tegenstanders, is het vechten voor meer LHBTI-rechten vaak een belangrijk uitgangspunt.

Hoewel er in Nederland in verschillende steden *Pride* evenementen georganiseerd worden, is dit een vrij recent fenomeen (sinds medio jaren '90, maar meer nog de afgelopen 10 jaar) en vindt het geen directe inspiratie in de Stonewall-gebeurtenissen. Het Nederlandse evenement *Roze Zaterdag* is feitelijk gezien het Nederlandse evenement wat de gedachte van de Stonewall protesten als oorsprong heeft. Dit evenement, georganiseerd sinds 1971, vindt elk jaar plaats in de laatste week van juni of eerste week van juli. Inderdaad, rondom de datum van de rellen bij de *Stonewall In*. Vrij recent is er een mooie documentaire verschenen over *Roze Zaterdag* van 1982 in Amersfoort waar duidelijk wordt dat deze optocht een provocatief karakter had en ook in Nederland kon leiden tot rellen met de lokale bevolking. Hoewel er redelijk veel LHBTI-organisaties actief zijn tijdens dit eendaagse evenement is het radicale tintje van *Roze Zaterdag* door de jaren heen verminderd.

Amsterdam Pride

Amsterdam Pride is de huidige naam van een meerdaags evenement in Amsterdam dat pas in 1996 het licht zag. Overigens ook onder dezelfde naam, voordat het woord 'Gay' werd toegevoegd. De Amsterdamse homohoreca wilde graag meer LHBTI-toeristen naar de stad toe halen, de zogenaamde *Pink Pound*, en bedacht een meerdaags evenement om het *gay* zijn te vieren. Een belangrijk onderdeel van de *Amsterdam Pride* is de *Canal Parade*; een optocht van tientallen boten die een boodschap willen uitdragen, maar vooral ook een feest voor diversiteit wil zijn. Boten van homohoreca, bedrijven gericht op LHBTI-personen, LHBTI-organisaties, en grote bedrijven varen mee om gender en seksuele diversiteit te vieren. Dit beeldbepalende evenement is echter niet het enige evenement dat plaatsvindt tijdens *Amsterdam Pride*. Meer dan een week lang zijn er een groot scala aan evenementen zoals feesten, borrels, lezingen, filmvertoningen en debatavonden.

Amsterdam Pride heeft dus een commerciële en feestelijke oorsprong, hoewel er altijd een aantal politieke boodschappen te horen zijn. Dit valt ook terug te lezen in de beleidsplannen, officiële uitingen en het algehele programma. Zo staat er een podium op de Dam, worden er straatfeesten georganiseerd door lokale (homo) horeca en worden *community* evenementen geregisseerd en gepromoot. Alle activiteiten staan op de site van *Amsterdam Pride* (www.pride.amsterdam) en op de mobiele telefoonapplicatie. Door de verschillende *community* evenementen, de ballotagecommissie voor deelname aan de botenparade en de *Pride Walk* een week voorafgaand aan de *Canal Parade* is er ook bewust gekozen voor het uitdragen van een politieke boodschap: eenheid in diversiteit. Het is daarom niet verrassend dat *Amsterdam Pride* ook weer voor deze naam gekozen heeft en het woord *gay* heeft laten vallen in 2017.

Het moet gezegd worden dat er door verschillende groeperingen kritiek geuit wordt op de (verdere) vercommercialisering van *Amsterdam Pride* en de botenoptocht in het bijzonder. De deelname van multinationale corporaties zoals ING en KPN wordt door deze mensen gezien als een vermarkting van de botenoptocht. Deze bedrijven zouden vooral deelnemen voor de publicatie; om één keer per jaar te laten zien dat hun bedrijf aandacht heeft voor LHBTI-personen terwijl het verder niet omkijkt naar LHBTI-rechten. Dit is een bewering die sterk wordt tegengesproken door de organisatie van *Amsterdam Pride* met het argument dat elke commerciële organisatie lid moet zijn van de *Workplace Pride Foundation*. Naar mijn idee, gebaseerd op persoonlijke observaties, protesteert slechts een klein deel van de mensen die op dit evenement afkomt tegen de veronderstelde vermarkting van *Amsterdam Pride*.

Het lijkt erop dat het gros van de bezoekers van de *Canal Parade* dit evenement niet beschouwt als een gevecht voor meer LHBTI-rechten maar als een groot feest. Mensen komen letterlijk van heinde en verre om de botenoptocht te ervaren. De media kiest elk jaar weer voor foto's met blote mannen op boten, met een voorkeur voor de mannen uit de 'leerscene', om een sfeerimpressie te geven aan het Nederlandse publiek. Beroemdheden als Gorden, Gerard Joling en Willeke Alberti staan regelmatig op foto's om te bewijzen dat het vooral een feest- en muziekspektakel is met veel 'glitter en glamour'. *Amsterdam Pride*, maar vooral de *Canal Parade*, is een echte *happening* met honderdduizenden bezoekers; een evenement dat veel weg heeft van carnaval.

Een blik werpend op de bezoekers zijn er veel verkleed, of bijvoorbeeld uitdagend gekleed. Shirts gaan uit, décolletés zijn goed zichtbaar. Mensen lopen rond met regenboogvlaggen of specifieke vlaggen van subgroepen uit de LHBTI-wereld. Ballonnen met penissen zijn te zien. Bovenal komen heel veel mensen naar de Amsterdamse grachten om de boten te zien. Omdat de *Canal Parade* op het water is, zijn er feitelijk geen gesprekken mogelijk tussen deelnemers en bezoekers; dit is een belangrijk verschil met de vele *Prides* in het buitenland waar er optochten zijn en men ook (korte) gesprekken kan aangaan met deelnemers. Desondanks

zijn er genoeg andere vormen van interactie: toeschouwers die klappen, roepen, zwaaien, biertjes drinken, dansen op de maat van de muziek. Soms wat geflirt over langere afstand. Kortom, mensen gedragen zich alsof het één groot themafeest is.

Bi Pride

Hoewel de *Amsterdam Pride* zich in de eerste jaren vooral heeft gericht op de homoseksuele man, of beter de financieel-onafhankelijke homoseksuele man, zijn er voortdurend veranderingen geweest. Zo zijn er aparte evenementen gekomen voor lesbische vrouwen, roze ouderen, de leermannen (en een enkele leervrouw), jonge LHBTI personen, transgenders en bijvoorbeeld in 2013 ook een evenement voor biseksuele mensen. Hoewel dit evenement voor biseksuele mensen uiteindelijk beperkte aandacht trok, was dit wel een start van meer biseksualiteit op de *Amsterdam Pride*. Bij *EuroPride* in 2016 bijvoorbeeld is er een tweedaags academisch congres georganiseerd (de *First European Bisexual Research Conference*) en een driedaagse bijeenkomst voor biseksuelen en hun supporters (de *Third European Bisexual Conference*).

De boot zorgt voor wederzijdse (h)erkenning

De Bi-boot is feitelijk een wens van een aantal individuele biseksuelen en het Landelijk Netwerk Biseksualiteit om biseksualiteit meer zichtbaar te maken. Zoals veel Nederlands en internationaal onderzoek laat zien, is juist de groep biseksuelen erg onzichtbaar in de Westerse samenleving vanwege de nadruk op heteroseksualiteit, homoseksualiteit en op monogame relaties. Een belangrijke observatie is dat men gemakkelijk, in feite 1-op-1, een link legt tussen de seksuele identiteit van iemand en het geslacht van iemands partner. Dit wordt mononormativiteit genoemd. Met andere woorden; heeft een vrouw een relatie met een andere vrouw dan wordt ze gezien als lesbisch terwijl ze als heteroseksueel wordt gezien als ze een mannelijke partner heeft. Vaak wordt gezegd dat biseksualiteit alleen zichtbaar wordt in de slaapkamer of wanneer men zich niet beperkt tot monogamie. In de meeste publieke ruimten, bijvoorbeeld op school of de werklocatie, zeker wanneer men niet uitdrukkelijk praat over seksualiteit en relaties, blijft biseksualiteit onzichtbaar door het mononormatieve discours.

De Bi-boot werd door het Landelijk Netwerk Biseksualiteit gezien als een belangrijk instrument om zichtbaar te zijn als biseksueel en als landelijke organisatie voor biseksuelen. Als boot nummer 38 zou er meegevaren worden en verder zou biseksualiteit ook officieel zichtbaar zijn in allerlei persuitingen van *Amsterdam Pride* zelf. Voorbeelden van andere zichtbaarheidsuitingen zijn een radio-interview bij de LHBTI radiostation *Pink Terrorists* maar bijvoorbeeld ook in een artikel van RTL Nieuws dat kort ingaat op de situatie van biseksuelen en het doel van deze boot.

De Bi-boot op stoom

De vrijwilligers van de Bi-boot hebben zo'n vijf dagen gewerkt aan het optuigen van deze boot om de zichtbaarheid te vergroten. Daar waar andere organisaties externen inhuren voor de techniek en decoratie, laat de organisatie van de Bi-boot een puik staaltje *do it yourself* activisme zien door zelf alle versieringen en innovaties aan te brengen. Deze aanpak is exemplarisch voor de Nederlandse biseksuele activisten die vooral in de marge werken en weinig tot geen commerciële kracht hebben. Ballonnen worden opgehangen evenals een aantal grote bi vlaggen (blauw, paars, roze) en bordjes van sponsors die de boot mede mogelijk gemaakt hebben. Alle deelnemers kregen een T-shirt van de Bi Pride 2017 om een zo uniform mogelijke uitstraling te krijgen, echter kregen alle

bezoekers de vrijheid om zelf in een outfit te komen in de kleuren van de Bi-boot.

Hoewel verscheidene deelnemers inderdaad in het blauw, roze, paars, of een combinatie van deze kleuren kwamen, bleek dat de meeste mensen zich niet verkleed hadden en kozen om het shirt van de *Bi Pride* 2017 te dragen. Met een eigen DJ begonnen we met *Don't stop me now* van Queen en vervolgens klonk er een keur van popmuziek uit de verschillende speakers. De muziek, in combinatie met de aanwezigheid van bier, wijn en andere dranken, maar zeker ook het besef dat dit de eerste Bi-boot was, zorgde er al snel voor dat er een uitgelaten sfeer ontstond waardoor volop gedanst werd en mensen met elkaar spraken. Hoewel velen elkaar niet kenden, ontstond er toch al vrij snel een *wij*-gevoel en waren er volop interacties tussen de deelnemers.

Toen we eenmaal de Amsterdamse grachten invoeren, werden we begroet door vele mensen. Zij waren aan het zwaaien, dansen, kijken, lachen, flirten et cetera. Kortom, het publiek maakte er een mooie sfeer van. Natuurlijk helpt dit ook om de sfeer aan boord van de Bi-boot te versterken. Op elk open stuk gracht kwamen een tweetal torens omhoog met daartussen een lange banner met de tekst *this is bi pride*. Om vooral ook aan te geven dat de deelnemers, als feestvierders, de representatie zijn van deze *bi pride*. Ze zijn trots op hun seksualiteit en stralen dit uit. Ze vragen niet om aandacht voor de marginale positie van biseksuelen of om hun onzichtbaarheid aan te kaarten. Ze maken juist een statement door aan te geven dat ze trots zijn op hun seksualiteit en dat vooral met een goed feestje willen vieren.

Dit wordt extra duidelijk in de interactie tussen het publiek en de mensen op de boot: het opgewekte en trotse zwaaien laat zien dat je gezien mag worden. Het flirten tussen mensen op de kade en de boot geeft aan dat mensen elkaar zien en ook daadwerkelijk oog hebben voor elkaar en elkaars intenties. Doordat het publiek ook danst op de *beat* van de muziek wordt er een sfeer gecreëerd waarin de absolute afstand overwonnen wordt door een muzikale connectie. Met andere woorden, men zou de aanwezigen op de boot kunnen vergelijken met mensen die op een podium staan bij een feest en waarnaar gekeken wordt.

Dit wil niet zeggen dat het geen steun kan bieden aan bezoekers. Zo hing er bij een van de grachten een jonge vrouw uit het raam met een bi vlag die spontaan moest huilen toen ze de Bi-boot zag en hoe mensen hier hun biseksualiteit op een positieve manier lieten zien. Een aantal mensen op de Bi-boot zag deze vrouw huilen en begonnen spontaan haar een hart onder de riem te steken: handkusjes werden gegeven, blikken van erkenning en steun werden uitgewisseld, er werd languit gezwaaid. Ondanks de afstand van circa 15 meter ontstond er toch een intieme sfeer tussen deze vrouw en een aantal deelnemers van de Bi-boot die het beste te omschrijven is als *empowering* en wederzijdse (h)erkenning.

Ruimtelijke implicaties

Hoewel zichtbaar zijn een belangrijk doel is van de organisatie, hebben verschillende organisatoren juist aangegeven zich niet te richten op de onzichtbaarheid binnen de samenleving en de LHBTI-wereld, maar juist op het vieren van biseksualiteit en seksuele diversiteit. Door tezamen met bi-vlaggen en banners zichtbaar te zijn als een diverse groep dansende, zwaaiende, feestvierende en trotse mensen is de boot voortdurend een expressie van biseksualiteit. Naast dat er metaforische ruimte is gemaakt voor biseksualiteit tijdens deze *Canal Parade*, heeft biseksualiteit ook daadwerkelijk ruimte opgeëist op deze dag. De focus hieronder ligt dus vooral op de geografie van de Bi-boot: wat zijn de specifieke gedragingen en de ruimtelijke implicaties hiervan?

In de eerste plaats is de boot zelf een biseksuele ruimte tijdens de *Canal Parade*: de veelzijdigheid aan biseksuele expressies is overduidelijk door de banners, T-shirts en de grote bi-vlaggen. Hoewel deze vlaggen niet bij iedereen bekend zijn, valt aan te

nemen dat mensen nu – in het moment zelf – wel de link leggen als gevolg van de woordelijke aanwezigheid van biseksualiteit: Bi-boot, *this is bi pride*, *bivisibility*, et cetera. Omdat de boot vaart, betekent dit dat er een mobiele biseksuele ruimte ontstaat: het is letterlijk in beweging.

Ten tweede, in hoeverre creëert de interactie tussen mensen aan boord en op de wal ruimte voor biseksualiteit? Door het gebrek aan directe interactie met bezoekers lijkt het moeilijk om te bepalen of er bepaalde biseksuele interacties waren tussen de mensen op de boot en de mensen op de wal. Het voornoemde voorbeeld van een huilende meisje is wel een voorbeeld van biseksuele interacties en zij was niet de enige. Er was (h)erkenning tussen meerdere mensen met bi-vlaggen en mensen aan boord. Het geflirt tussen mensen op de kade en de boot laat ook zien dat biseksualiteit positief geapprecieerd wordt. Hoewel er geen letterlijke biseksuele ruimte gecreëerd is, buiten de boot om, is er zeker ruimte ontstaan voor biseksuele expressies en dus een tijdelijke biseksuele codering van ruimte. Tijdelijk, omdat een paar minuten na de Bi-boot weer de volgende boot langskomt en die weer de interacties aangaat met de mensen op de wal om *hun* feestelijke en/of politieke boodschap – het één sluit het ander niet uit – te verkondigen.

Tot slot

Dit artikel heeft eerst de ruimtelijke aspecten van *Amsterdam Pride* besproken waarna er ingezoomd is op de geografie van de Bi-boot. Deze boot zorgt voor biseksuele ruimten tijdens de *Canal Parade* door de expliciete uitingen van biseksualiteit in woord en via symbolen in de geest van het evenement: trots en op een feestelijke manier. Dit is een belangrijke conclusie omdat het beperkte onderzoek naar de geografie van biseksualiteit tot op heden aangeeft dat er eigenlijk geen biseksuele ruimte bestaat: de ruimte wordt grotendeels gedomineerd door heteroseksualiteit en homoseksualiteit (zie ook themanummer seksualiteit AGORA 2013-1) waardoor biseksualiteit ondergesneeuwd raakt. Een belangrijke opmerking is wel dat de ruimte beperkt en tijdelijk van aard is, maar dat maakt het niet minder belangrijk. Bovendien is dit juist een extra input voor onderzoek naar biseksuele ruimten in ons dagelijks leven: we moeten niet focussen op grote en permanente ruimte maar hoe (bi)seksuele ruimte tot stand komt in alledaagse interacties waar seksualiteit een rol speelt.

Literatuurselectie

- Browne, K. (2007) A party with politics? (Re)making LGBTQ Pride spaces in Dublin and Brighton. *Social and Cultural Geography* 8, nr 1, pp. 63-87.
- Hemmings, C. (2002) *Bisexual spaces: A geography of gender and sexuality*. Londen: Routledge.
- Hubbard, P. (2008) Here, there, everywhere: The ubiquitous geographies of heteronormativity. *Geography Compass* 2, nr 3, pp. 640-658.
- Maliepaard, E. (2015) Bisexual Spaces: exploring geographies of bisexualities. *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies* 14, nr 1, pp. 217-234.
- Maliepaard, E. (2017) Bisexuality in the Netherlands: Connecting Bisexual Passing, Communities, and Identities. *Journal of Bisexuality* 17, nr 3, pp. 325-348.

Emiel Maliepaard (e.maliepaard1@gmail.com) is buitenpromovendus sociale geografie bij de Radboud Universiteit en redacteur bij AGORA. Hij voer mee op de boot, maar maakte geen deel uit van de organisatie.